

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૬૯૬૪/૨૦૦૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.જે. શાસ્ત્રી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારો ચુકાદો જોઈ શકે?	હા.
૨.	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે કેમ?	હા.
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અસલ નકલ જોવા માગે છે?	ના.
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળના કરવામાં આવેલા કોઈપણ હુકમના અર્થઘટન અંગેના કાયદાના મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

=====

ભાવનગર જિલ્લા પંચાયત અને ૧ અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

મહેન્દ્ર જસવંતરી દેવ અને ૧ પ્રતિવાદી (ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી એચ. એસ. મુનશો, અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે વકીલ-૨ પ્રતિવાદી
(ઓ) નંબર ૨ માટે કાઢી નાખવામાં આવ્યા

શ્રી ટી. આર. મિશ્રા, પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે વકીલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી એ. જે. શાસ્ત્રી

તારીખ:૨૨/૦૭/૨૦૧૬

સીએવી ચુકાદો

૧. લેબર કોર્ટ, ભાવનગરના વિદ્વવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર દ્વારા રેફરન્સ
(એલસીબી-ડી) નં. ૪૫/૧૯૯૪ માં તા. ૯.૧૨.૨૦૦૩ ના રોજ પસાર
કરવામાં આવેલ એવોર્ડની કાયદેસરતા, માન્યતા અને યોગ્યતાને પડકારવા માટે
અરજદારો દ્વારા હાલની અરજી દાખલ કરેલ છે કે જેના દ્વારા, વિદ્વવાન

પ્રેસિદિંગ ઓફિસરે અરજદારોને સામાવાળા કામદારની સેવાઓ તા. ૩૧.૮.૧૯૯૪ થી નિયમિત કરવા અને તા. ૧.૧.૨૦૦૨ થી તમામ પરિણામી નાણાકીય લાભો ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. જો કે, સદર રેકૉર્ડ્સમાં, અરજદારોએ એવું ઠરાવવાની દાદ માંગી હતી કે સામાવાળા – કામદાર ભાવનગર જિલ્લા પંચાયતની સેવાઓમાં નિયમિત થવા માટે પાત્ર કે હકદાર નથી. આ દાદના સંદર્ભમાં જ અરજદારો આ કોર્ટ સમક્ષ આ અરજી લાવ્યા છે.

૨. અરજદારોનો કેસ એવો છે કે સામાવાળા કામદાર કેવળ અસ્થાયી ધોરણે અને એડ-હોક ધોરણે રોજમદાર તરીકે કામ કરી રહ્યા હતા અને કોઈ યોગ્ય પ્રક્રિયા અને ભરતીના નિયમોનું પાલન કર્યા વિના નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. અરજદારોનો કેસ વધુમાં એવો છે કે સામાવાળા કામદારની કોઈ કાયમી મંજૂર થયેલી જગ્યા પર નિમણૂક કરવામાં આવી ન હતી અને યોગ્ય પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા પછી કોઈ ભરતી કરવામાં આવી ન હતી અને કામદારને લઘુત્તમ વેતન અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ વેતન ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સંજોગોના આ ટૂંક પૃષ્ઠભૂમિમાં, અરજદારોએ વિદ્ધવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ એવોર્ડની માન્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે.

૩. દલીલો અંગે વિચારણા કરતા પહેલા, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે સામાવાળા – કામદાર નિઃશંકપણે અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા જાન્યુઆરી,

૧૯૮૫ ના મહિનામાં ડ્રેસરની જગ્યા પર રાખવામાં આવેલ રોજમદાર કર્મચારી હતા અને લગભગ ૪ વર્ષથી વધુ સમયગાળા પછી, તા. ૧.૧.૧૯૮૯ થી તેમને સેવામાંથી બંધ કરવામાં આવ્યા હતા અને તે બંધ કરવાનો મુદ્દો વિદ્વવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર સમક્ષ અગાઉના રેફરન્સનો વિષય હતો અને તેના પ્રતિભાવમાં, તા. ૧.૧.૧૯૯૨ થી સામાવાળા કામદારને હાલના અરજદારો દ્વારા સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા હતા. રેકૉર્ડ પરથી બહાર આવતો કામદારનો કેસ એવો છે કે તા. ૧.૧.૧૯૮૫ થી સતત, સામાવાળા - કામદારના કહેવા મુજબ, તેઓ આ તમામ વર્ષોથી કામ કરી રહ્યા હતા અને સામાવાળા - કામદાર દ્વારા જે ફરજો બજાવવામાં આવી રહી છે તે કાયમી સ્વરૂપની છે. જ્યારે બંધ કરવાનો મુદ્દો શાંત થયો, ત્યારે સામાવાળા - કામદારને સમગ્ર સમય દરમિયાન રોજગારમાં કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને લાંબા સમયગાળાએ સામાવાળા - કામદારને રોજગારમાં તેમની સેવાઓ નિયમિત કરવા માટે રેફરન્સ માંગવા માટે મજબૂર કર્યા છે. સદર ઔદ્યોગિક વિવાદ લેબર કોર્ટના વિદ્વવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસરને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યો હતો જે રેફરન્સ (એલસીબી-ડી) નં. ૪૫/૧૯૯૪ તરીકે નોંધાયો હતો અને રેફરન્સની શરતો એ હતી કે સામાવાળા - કામદાર જગ્યા પર ચાલુ રહેવા માટે હકદાર છે કે કેમ અને નાણાકીય લાભો માટે પણ હકદાર છે કે કેમ અને આ રેફરન્સ, એવોર્ડના પેરા. ૧ માં દર્શાવ્યા મુજબ, વિદ્વવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર સમક્ષ વિષયવસ્તુ છે. આંક ૫ દ્વારા, સામાવાળા - કામદાર દ્વારા દાવા નિવેદન રજૂ

કરવામાં આવ્યું હતું અને આખરે, તેઓ સતત આટલા વર્ષોથી સમગ્ર સમય દરમિયાન કામ કરી રહ્યા છે તે હકીકતનો ઉલ્લેખ કરીને, ચૂકાદાઓની શ્રેણી દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને નિયમિતતા મેળવવા માટે હકદાર છે. દલીલ કરવામાં આવી છે કે અન્ય કર્મચારીઓને નિયમિત કરવામાં આવ્યા છે અને સામાવાળા કામદાર દ્વારા સબમિટ કરવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારો સત્તામંડળે મોડેલ એમ્પ્લોયર તરીકે કામ કરવું પડશે અને એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે તેમની સેવાઓ નિયમિત ન કરીને, અરજદારો દ્વારા માત્ર અયોગ્ય શ્રમ પ્રથા અપનાવવામાં આવી નથી પરંતુ, અરજદારો દ્વારા શોષણ કરવામાં આવે છે અને તેથી, આ સંજોગોમાં, કામદારે નિયમિત કરવાની માંગ કરી હતી.

જ. સદર દાવા નિવેદનનો સામનો કરવા માટે, સામાવાળા – અહીં હાલના અરજદારોએ વિદ્વવાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર સમક્ષ આંક ૮ પર સંયુક્ત જવાબ રજૂ કર્યો છે અને સામાવાળા – કામદાર રોજમદાર કર્મચારી છે, કાયમી સેટ અપમાં ભરતી કરવામાં આવ્યા નથી તેવો વિરોધ લીધો છે. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે તેમની સેવાઓ / ફરજો કાયમી સ્વરૂપની નથી અને તેથી, કામદારના નિયમિતકરણનો વિરોધ કર્યો હતો. અન્ય બાબતોની સાથે, એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે ૯ વર્ષના સમયગાળા માટે, સામાવાળા – કામદાર જગ્યા પર કામ કરી રહ્યા નથી અને ભરતીના નિયમો અનુસાર અથવા કાયમી સેટ અપ સામે તેમની ભરતી કરવામાં આવી નથી. વધુ ન્યાયિક નિર્ણય

પર, આંક ૯ ના સ્વરૂપમાં દસ્તાવેજ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા તેમજ સ્થાપના દ્વારા આંક ૨૧ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા. ઉપર સંદર્ભિત બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજ પુરાવા ઉપરાંત, આંક ૧૬ દ્વારા અરજદારની મૌખિક જુબાની પણ લેવામાં આવી છે અને અરજદારો સત્તામંડળ વતી આંક ૨૦ દ્વારા એક ડૉ. અર્વિંદકુમાર બૈધનાથ શર્માની સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી. આંક ૨૪ દ્વારા પણ, સત્તામંડળ દ્વારા અન્ય એક સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને પાછળથી, સંબંધિત પક્ષકારોએ તેમના સંબંધિત તબક્કા બંધ કરવાનું જણાવ્યું હતું. દસ્તાવેજ સામગ્રી તેમજ વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર સમક્ષ લેવામાં આવેલી જુબાનીઓની ચકાસણી કર્યા પછી, ન્યાયિક નિર્ણય પર અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓના વિશ્લેષણ પર, વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસરને જણાવ્યું કે સામાવાળા – કામદાર કાયમી કર્મચારી માટે સુલભ તમામ લાભો મેળવવા માટે હકદાર છે અને ચૂકાદાઓની શ્રેણી દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાની સ્થિર સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, તેઓ સ્થાપના પર નિયમિત અને કાયમી તરીકે ગણવામાં આવવાને પાત્ર છે. આ નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે, વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસરે, સૌથી પહેલા, ઉદ્યોગને લગતા મુદ્દા અંગે ચર્ચા કરી છે. કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા અને એવોર્ડમાં સંદર્ભિત ચૂકાદા પર વિચારણા કર્યા પછી, એવું નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યું છે કે અરજદારો સત્તામંડળ આઈ.ડી. એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૨(જે) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ 'ઉદ્યોગ' ની વ્યાખ્યાના ક્ષેત્રમાં આવે છે. આ તબક્કે, એ નોંધવું સંબંધિત છે કે હાલની અરજી દરમિયાન,

સંબંધિત પક્ષકારોમાંથી કોઈએ પણ આ મુદ્દા પર વાંધો ઉઠાવ્યો નથી કે અરજદારો સત્તામંડળ ઉદ્યોગ છે કે નહીં અને તેથી, આ કોર્ટને એવા મુદ્દામાં ઊંડાણપૂર્વક જવાનો કોઈ પ્રસંગ નથી જે કોઈપણ પક્ષ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી. કોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવેલ સંબંધિત પક્ષકારો વચ્ચેનો મુખ્ય સંઘર્ષ કામદારને નિયમિત કરવા અને પરિણામી લાભોની ચુકવણી સંબંધિત છે અને તે સંદર્ભમાં રજૂઆતો કરવામાં આવી હતી.

૫. યોગ્ય વિવેકબુદ્ધિના ઉપયોગમાં પસાર કરવામાં આવેલા એવોર્ડના માત્ર વાંચન પરથી, વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસરે યોગ્ય ન્યાયિક નિર્ણય માટે કરવામાં આવેલા મુખ્ય રેકૉર્ડ્સને ઘેરતા દરેક પાસાઓ અંગે ચર્ચા કરી છે. વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસરને જણાયું છે કે સામાવાળા કામદાર અસંખ્ય વર્ષોથી સતત કામ કરી રહ્યા છે અને આંક ૨૦ પરની જુબાનીની મૂલવણી પર, ઉલટતપાસમાં અરજદારો સત્તામંડળે સ્વીકાર્યું છે કે સામાવાળા – કામદાર ૧૯૮૫ થી કામ કરી રહ્યા છે. તે ઉપરાંત, વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસરે રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રીની પણ તપાસ કરી છે અને જણાયું છે કે અરજદારો સત્તામંડળે રેકૉર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી રજૂ કરી નથી જે દર્શાવે કે સામાવાળા – કામદાર કામ કરી રહ્યા ન હતા કે નિમણૂકની તારીખ, સેવાનો સમયગાળો દર્શાવવા માટે તેની સમક્ષ કોઈ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી ન હતી જે સામાવાળા – કામદારના કેસને રદબાતલ કરે અને તેથી, વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસરે

રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે તેમજ વિગતવાર જુઝાનીઓ પરથી ખાસ કરીને સામાવાળા - કામદારની તરફેણમાં જણાયું અને ખાસ કરીને ઠરાવ્યું કે ૧૮ વર્ષથી વધુના લાંબા સમયગાળા માટે સામાવાળા - કામદારને માત્ર રોજમદાર કર્મચારી તરીકે ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હોવાથી, અરજદારો તરફથી આવી કાર્યવાહી શ્રમ પ્રથા સાથે સુસંગત નથી અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓએ વિદ્ધવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસરને અરજદારો સત્તામંડળના કેસ પર વિશ્વાસ ન કરવા માટે દોરી ગયા. યોગ્ય વિવેકબુદ્ધિના ઉપયોગમાં વિદ્ધવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસરને જણાયું કે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની પૃષ્ઠભૂમિમાં સામાવાળા કામદાર કાયમી તરીકે ગણવામાં આવવાને પાત્ર છે અને બંને પક્ષો વચ્ચે સંતુલન જાળવીને તારીખ ૧.૧.૨૦૦૨ થી પરિણામી લાભો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા છે અને આ વિગતવાર સુકારણ ચુકાદામાં જ તા. ૯.૧૨.૨૦૦૩ ના એવોર્ડના સ્વરૂપમાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ આ અરજીનો વિષય બનાવવામાં આવ્યો છે.

૬. અરજદારો સત્તામંડળનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્ધવાન વકીલ શ્રી એચ.એસ. મુનશા વતી ઉપસ્થિત વિદ્ધવાન વકીલ શ્રી રાજેશ ચૌહાણે દાવો કર્યો છે કે એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે, વિદ્ધવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસરે પુરાવાઓનું વિશ્લેષણ કરવામાં ભૌતિક રીતે ભૂલ કરી છે અને એવું પણ રજૂ કર્યું છે કે સામાવાળા કામદારની માત્ર નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને રોજમદાર કર્મચારી તરીકે

રાખવામાં આવ્યા હતા. એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે સેવામાં તેમનું સતત રહેવું મંજૂર થયેલી જગ્યા સામે ન હતું અને ૧૯૮૭ પછી રોજગારની પદ્ધતિમાં ભારે ફેરફાર થયો છે અને ફ્રેસરની જગ્યા નાબૂદ કરવામાં આવી છે. આખરે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે સામાવાળા – કામદારની ભરતી બીજું કંઈ નહીં પણ ચોર દરવાજેથી પ્રવેશ હતી અને રોજગાર માટે સ્થાપિત પ્રક્રિયાની વિરુદ્ધ છે અને તેથી, સામાવાળા – કામદારને કાયમી કરવા માટેનો લેબર કોર્ટનો એવોર્ડ અન્યાયી અને મનસ્વી છે. અરજદારો વતી એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે અમરેલી મ્યુનિસિપાલિટી વિ. ગુજરાત પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ એમ્પ્લોઈઝ યુનિયન, ૨૦૦૪ (૩) જી.એલ.આર. ૧૮૪૧ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા પૂર્ણ બેંચના ચુકાદામાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે લેબર કોર્ટ અને ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટને કામદારની સેવાઓ નિયમિત કરવાની સત્તા નથી અને તેથી, સામાવાળા – કામદાર ૧૯૮૫ થી કામ કરી રહ્યા છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના, આ હકીકત પોતે જ સામાવાળા – કામદારને વિદ્ધવાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર દ્વારા આપવામાં આવ્યા મુજબ નિયમિતતા અથવા કાયમી દરજ્જો માંગવા માટે હકદાર બનાવતી નથી. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે મોટી સંખ્યામાં ચૂકાદાઓ છે જેમાંથી એક (૨૦૧૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૦૦ માં અહેવાલ થયેલ છે અને દાવો કર્યો હતો કે વિદ્ધવાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ એવોર્ડ અન્યાયી, મનસ્વી અને વિવાદને લાગુ પડતા

કાયદા સાથે સુસંગત નથી અને તે દ્વારા, આ કોર્ટના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં તેને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા વિનંતી કરી.

૭. અરજદારો સત્તામંડળના વલણનો વિરોધ કરવા માટે, સામાવાળા – કામદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વવાન વકીલ શ્રી ટી.આર. મિશ્રાએ દાવો કર્યો છે કે લેબર કોર્ટના વિદ્વવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસરે તેમની વૈધાનિક ફરજ બજાવવામાં યોગ્ય રીતે ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કર્યો છે અને સબમિટ કર્યું છે કે વિદ્વવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર દ્વારા સુકારણ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે જેને આ કોર્ટના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં ખલેલ પહોંચાડી શકાય નહીં. વિદ્વવાન વકીલ દ્વારા એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે વાદગ્રસ્ત એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે, રેકૉર્ડ પરની સમગ્ર સામગ્રી, દસ્તાવેજ તેમજ મૌખિક જુબાનીઓનું વિશ્લેષણ, તપાસ અને મૂલવણી કરવામાં આવી છે અને ત્યાર પછી જ, એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, કોઈપણ પ્રકારની ક્ષેત્રાધિકારની ભૂલ નથી જે આ કોર્ટને આ કોર્ટના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારમાં સદર નિષ્કર્ષને બદલવા માટે વોરંટ આપશે.

૭.૧ સામાવાળા કામદારના વિદ્વવાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા સામાવાળા કામદારનું શોષણ કરવામાં આવ્યું છે. પુરાવા પરથી નિર્વિવાદપણે પ્રતિબિંબિત થાય છે કે ૧૯૮૫ થી, સામાવાળા – કામદાર

સ્થાપના સાથે કામ કરી રહ્યા છે અને લગભગ ૩૧ વર્ષથી વધુ સમયગાળા માટે, હવે કાર્યવાહીના આ તબક્કે જો તેમને કાયમી કરવાનો હુકમ ખોરવાઈ જાય, તો તે ન્યાયના નિષ્ફળ જવા સમાન બનશે. શ્રી મિશ્રાએ દાવો કર્યો છે કે તે અરજદારો સત્તામંડળ છે જેમણે સામાવાળા કામદારને રોજગારમાં રાખ્યા છે, લાંબા સમય સુધી કામ કરવાની મંજૂરી આપી છે અને તેથી, હવે અરજદારો સત્તામંડળને એવી અરજ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં કે તેમનો રોજગાર પ્રક્રિયાની બહાર અથવા ભરતીના નિયમોની બહાર છે. જો આમ હોય તો પણ, તે સત્તામંડળો તરફથી ભૂલ હશે જેના માટે એવોર્ડને ખોરવીને, અરજદારોને કોઈ પ્રીમિયમ આપવામાં આવશે નહીં અને તે દ્વારા, વિદ્વવાન વકીલે અરજી ફગાવી દેવા રજૂઆત કરી હતી.

૮. નિયમિત કરવાના મુદ્દા પર, સામાવાળા કામદારના વિદ્વવાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે સેક્રેટરી, સ્ટેટ ઓફ કર્પોરેટ અને અન્ય વિ. ઉમા દેવી, ૨૦૦૬ II સી.એલ.આર. ૨૬૧ એસ.સી. માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે, પેરા. ૫૨ માં, એક અપવાદ ઘડી કાઢ્યો છે જેના દ્વારા, જો કોઈ કામદાર ૧૦ વર્ષથી વધુ સમયગાળા માટે સતત કામ કરી રહ્યો હોય તો, ઉમા દેવીના તે ચુકાદામાં આપવામાં આવેલ ગુણોત્તર કડક સ્વરૂપમાં લાગુ થઈ શકશે નહીં. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે ઉમા દેવી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ચૂકાદા પછી પણ, મોટી સંખ્યામાં કેસો છે જેમાં વિવિધ હાઈકોર્ટો તેમજ

નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ ઠરાવ્યું છે કે જો લાંબા સમય સુધી સતત કામદારને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવે તો, નિયમિત કરવાનું પરવાનગીપાત્ર છે. તે હેતુ માટે, સામાવાળાના વિદ્ધવાન વકીલે રાજેન્દર સિંહ વિ. યુ.ઓ.આઈ., ૨૦૧૫-૧-એલ.એલ.જે.-૩૮૯ (દિલ્લી) માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં ચૂકાદા તરફ આ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે. વિદ્ધવાન વકીલે દુર્ગાપુર કેઝ્યુઅલ વર્ક્સ યુનિયન અને અન્ય વિ. ફૂડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, ૨૦૧૫ I સી.એલ.આર. ૩૭૯ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં ચૂકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો જેમાં પણ, સમાવેશ અને નિયમિત કરવાના પાસા અંગે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ચર્ચા કરવામાં આવી છે. વિદ્ધવાન વકીલે સામાવાળા કામદારના વલણને પુષ્ટિ આપવા માટે સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક અને અન્ય વિ. એમ.એલ. કેસરી અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૯ એસ.સી.સી. ૨૪૭ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં અન્ય ચૂકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો જેમાં, ઉમા દેવીના કેસ (ઉપર મુજબ) ના પેરા. ૫૩ અંગે પણ ચર્ચા કરવામાં આવી છે અને માત્ર તેને ધ્યાનમાં લીધા પછી જ, એવું સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે નિયમિત રીતે નિમણૂક કરાયેલ કામદાર સમાવેશ થવા અથવા નિયમિત થવા માટે હકદાર છે. એસ.સી.એ. નં. ૧૭૫૬૭/૨૦૦૫ માં તા. ૮.૮.૨૦૧૩ ના રોજ નિર્ણય લેવાયેલ આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચૂકાદા તરફ વધુ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે જેમાં પણ, નિયમિત કરવાના મુદ્દા પર આ કોર્ટ દ્વારા વિગતવાર વિચારણા કરવામાં આવી છે અને સદર ચૂકાદાને અનુસરીને સંબંધિત કામદારને

લાલ આપવામાં આવ્યો છે. એસ.સી.એ. નં. ૬૧૨૪/૨૦૦૭ માં તા. ૨૮.૧.૨૦૧૩ ના રોજ નિર્ણય લેવાયેલ આ કોર્ટના ચૂકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે જેમાં, આ કોર્ટે સમાન પરિસ્થિતિમાં વિવિધ સત્તામંડળો અંગે વિચારણા કરી છે અને ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિયમિત કરવાનો એવોર્ડ યોગ્ય અને યોગ્ય છે. આ ચુકાદો આપતી વખતે, કોર્ટે ઉમા દેવી (ઉપર મુજબ) ના કેસ તેમજ અમરેલી મ્યુનિસિપાલિટી (ઉપર મુજબ) ના કેસ અંગે પણ ચર્ચા કરી છે અને તેમ છતાં, નિયમિત કરવાનો હુકમ ખોરવાયો નથી.

૯. સામાવાળા કામદાર તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે ગુજરાત મેરીટાઇમ બોર્ડ અને અન્ય વિ. અશોકકુમાર ઇજ્જતરાય અંજારીયા અને અન્ય, ૨૦૦૮ (૩) જી.એલ.એચ. ૭૬૭ માં અહેવાલ થયેલ આ કોર્ટના અન્ય એક ચૂકાદા તરફ વધુ ધ્યાન દોર્યું છે અને દાવો કર્યો છે કે કોર્ટે સતત ઠરાવ્યું છે કે જો લાંબો સમયગાળો પ્રતિબિંબિત થઈ રહ્યો હોય, તો નિયમિત કરવાનો હુકમ પસાર કરવો વાજબી છે અને તેમ કહીને, શ્રી મિશ્રાએ કોર્ટને અરજી ફગાવી દેવા વિનંતી કરી છે. કોર્ટને એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે એસ.સી.એ. નં. ૬૧૨૪/૨૦૦૭ માં તા. ૨૮.૧.૨૦૧૩ ના રોજ આપવામાં આવેલ ચૂકાદો, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા બહાલ રાખવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન વકીલે, તેથી, સબમિટ કર્યું કે પૂર્ણ બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા આ કોર્ટના ચૂકાદા તેમજ ઉમા દેવીના કેસ (ઉપર

મુજબ) પછી પણ, નિયમિત કરવાનો લાભ આપવાની સતત પ્રથા છે અને તેથી, અરજદારો સત્તામંડળની તરફેણમાં આ કોર્ટ દ્વારા અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ ન થાય તે જોવાના હેતુથી આ રજૂઆતો કરવામાં આવી છે.

૧૦. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્ધવાન વકીલને સાંભળ્યા પછી, રેકૉર્ડ પરથી કેટલીક હકીકતો ઉભરી રહી છે (૧) સામાવાળા કામદારને અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા ૧૯૮૫ થી રોજગારમાં રાખવામાં આવ્યા હતા (૨) રેકૉર્ડ પરથી એ પણ ઉભરી રહ્યું છે કે અગાઉના પ્રસંગે, જ્યારે આ જ સામાવાળા કામદારને તા. ૧.૧.૧૯૮૯ થી બંધ કરવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે લેબર કોર્ટના હુકમને અનુસરીને, સામાવાળા કામદારને પુનઃસ્થાપિત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને સમગ્ર સમય દરમિયાન, સામાવાળા – કામદારે અરજદારો સત્તામંડળ સાથે લાંબા સમય સુધી કામ કર્યું છે. રેકૉર્ડ પરથી વધુમાં એ પણ ઉભરી રહ્યું છે કે સામાવાળા કામદાર દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરાયેલા જવાબી સોગંદનામાના સ્વરૂપમાં સ્પષ્ટ વલણ લેવામાં આવ્યું છે જેમાં, સમગ્ર સમયગાળો વિગતવાર સમજાવવામાં આવ્યો છે અને આવા જવાબી સોગંદનામા સામે, અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા સોગંદ પર જે જણાવવામાં આવ્યું છે તે હકીકતનો વિરોધ કરવા માટે કોઈ પુનઃપ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હોવાથી કોઈ વિવાદ જણાતો નથી. સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર ચર્ચા

કરવાના હેતુ માટે, સામાવાળા કામદાર દ્વારા જવાબી સોગંદનામામાં સમયગાળાની સ્પષ્ટતા કરતું વલણ નોંધી લેવા જેવું છે અને તેથી, હવે પછી વાંચવામાં આવે છે. જવાબી સોગંદનામાના સંબંધિત પેરા. ૧ અને ૨ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યા છે:

"૧. હું કહું છું કે અરજદાર ભાવનગર જિલ્લા પંચાયતે પાના ૧૧ થી ૨૩ સુધી લેબર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા એવોર્ડની નકલ રજૂ કરી છે. અરજદાર કેસની સમગ્ર હકીકતો રેકૉર્ડ પર લાવ્યા નથી. હું કહું છું કે મને શરૂઆતમાં વર્ષ ૧૯૮૪ માં પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર, થડીયા ખાતે ડ્રેસર/પટાવાળા/વોર્ડ બોય તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને ૩૧.૧૨.૧૯૮૮ સુધી સતત કામ કર્યું હતું. ૧.૧.૧૯૮૯ થી મારી સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી અને તેથી, એક ઔદ્યોગિક વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો જે રેફરન્સ (એલસીબી) નં. ૧૫૩/૮૯ તરીકે નોંધાયો હતો. લેબર કોર્ટે તા. ૪.૧૨.૯૧ ના રોજ સમાપ્તિને ગેરકાયદેસર ઠેરવીને એવોર્ડ પસાર કર્યો હતો અને વધુમાં કામદારને સેવાની સાતત્યતા સાથે પૂર્ણ પાછલા વેતન સાથે ૧.૧.૧૯૮૯ થી પુનઃસ્થાપિત કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો અને ખર્ચ પેટે રૂ. ૨૫૦/- ની રકમ ચૂકવવા માટે વધુ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. હું કહું છું કે ત્યારપછી મને જાન્યુઆરી, ૯૨ માં સામાવાળાની

સેવામાં તરત જ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારથી હું
 પટાવાળા / ડ્રેસર તરીકે સતત અને અવિરતપણે કામ કરી રહ્યો છું
 અને પટાવાળાની જવાબદારી નિભાવી રહ્યો છું અને ડ્રેસરનું કામ પણ
 કરી રહ્યો છું. લેબર કોર્ટે સેવાની સાતત્યતા મંજૂર કરી છે અને તેથી,
 ૧૯૮૪ થી હું ઉપર દર્શાવેલ અરજદારના સતત રોજગારમાં છું. મને
 હાલમાં વેતન તરીકે દર મહિને રૂ. ૩૦૦૦/- ચૂકવવામાં આવે છે. હું
 કહું છું કે ૧૯૮૪ થી પટાવાળા કે ડ્રેસરની જગ્યા ક્યારેય ભરાઈ ન
 હોવાથી ૧૯૮૪ થી જ મારી પટાવાળાની સ્પષ્ટ ખાલી જગ્યા પર
 નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને હું ૧૯૮૪ થી પટાવાળા/ડ્રેસર
 તરીકે સતત કામ કરી રહ્યો છું પરંતુ મને દર મહિને રૂ. ૩૦૦૦/- નું
 વેતન ચૂકવવામાં આવે છે. પંચાયતમાં પટાવાળાનું સુધારેલ અગાઉનું
 સ્કેલ રૂ. ૭૫૦-૧૨૫૦ છે જે પાછળથી સુધારીને રૂ. ૨૫૫૦/-
 કરવામાં આવ્યું છે. ખુદ અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા રેકૉર્ડ
 મુજબ, પટાવાળાની એક જગ્યા ખાલી છે જેમ કે એસ.સી.એ. ના
 રેકૉર્ડના પાના ૨૮ પર જોઈ શકાશે. જિલ્લા પંચાયત, આરોગ્ય
 વિભાગ, ભાવનગરનો હુકમ તા. ૧.૭.૧૯૮૭ નો છે. પટાવાળાની
 જગ્યા ક્યારેય ભરાઈ નથી અને હું પટાવાળા-સહ-ડ્રેસરની
 જવાબદારી ઉપાડી રહ્યો છું. કોઈ ડ્રેસર નથી અને તેથી, ડ્રેસરનું કામ
 પણ મારા દ્વારા કરવાનું રહે છે. આમ, હું ૧૯૮૪ થી પટાવાળા અને

ફેસર બંનેની બમણી જવાબદારી ઉપાડી રહ્યો છું. હું મેડિકલ ઓફિસર, પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર દ્વારા જારી કરાયેલા નીચે જણાવેલ પ્રમાણપત્રો નીચે મુજબ સામેલ કરું છું:

- ૧) પ્રમાણપત્ર તા. ૨૬.૪.૧૯૮૫
- ૨) પ્રમાણપત્ર તા. ૧૭.૨.૧૯૮૬
- ૩) પ્રમાણપત્ર તા. ૨૧.૬.૧૯૮૮
- ૪) પ્રમાણપત્ર તા. ૨૦.૧.૧૯૮૬
- ૫) પ્રમાણપત્ર તા. ૧.૧.૧૯૮૭
- ૬) પ્રમાણપત્ર તા. ૧.૧.૧૯૮૭
- ૭) પ્રમાણપત્ર તા. ૩૧.૧૨.૧૯૯૮
- ૮) પ્રમાણપત્ર તા. ૭.૧.૧૯૯૯
- ૯) પ્રમાણપત્ર તા. ૮.૨.૨૦૦૧
- ૧૦) પ્રમાણપત્ર તા. ૩૧.૧૨.૧૯૯૯
- ૧૧) પ્રમાણપત્ર તા. ૫.૭.૨૦૦૨
- ૧૨) પ્રમાણપત્ર તા. ૧.૧.૨૦૦૭
- ૧૩) પ્રમાણપત્ર તા. ૨૩.૨.૨૦૦૪
- ૧૪) પ્રમાણપત્ર તા. ૨.૩.૨૦૦૫
- ૧૫) પ્રમાણપત્ર તા. ૨.૨.૨૦૦૫

૧૬) પ્રમાણપત્ર તા. ૮.૧૦.૨૦૦૬

૧૭) પ્રમાણપત્ર તા. ૧૧.૧.૨૦૦૭

૨. હું કહું છું કે હું પટાવાળાની કાયમી ખાલી જગ્યા પર કામ કરી રહ્યો હોવા છતાં, મને દર મહિને રૂ. ૩૦૦૦/- નું એકત્રિત વેતન ચૂકવવામાં આવે છે. અગાઉ વેતન માંડ દર મહિને રૂ. ૨૦૦૦/- હતું. વર્તમાન વેતન દર મહિને રૂ. ૩૦૦૦/- છે જો કે હું પટાવાળાની સ્પષ્ટ અને ખાલી જગ્યા પર કામ કરી રહ્યો છું અને ડ્રેસરના કામની પણ દેખરેખ રાખી રહ્યો છું."

૧૧. રેકૉર્ડ પરથી બહાર આવી રહેલી ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિ પરથી, વિદ્ધવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા એવોર્ડમાં ખલેલ પહોંચાડવી વાજબી છે કે કેમ, ખાસ કરીને મુખ્યત્વે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં, તે કોર્ટ સમક્ષ એક મહત્વપૂર્ણ મુદ્દો છે અને તેથી, તેની સાથે ચર્ચા કરતા પહેલા, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ ના ક્ષેત્ર પર વિચારણા કરવા જેવી છે અને તે હેતુ માટે, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચૂકાદાઓની મદદ લઈને, આ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી રહી છે કે વિદ્ધવાન પ્રેસિદિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા

સુકારણ એવોર્ડમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. વિવિધ સત્તામંડળો દ્વારા વિશ્લેષણ કરવામાં આવેલ અનુચ્છેદ ૨૨૭ નો ક્ષેત્ર હવે પછી ટાંકવા યોગ્ય છે.

૧૧.૧ મોહમ્મદ યુનુસ વિ. મોહમ્મદ મુસ્તાકીમ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૪ એસ.સી. ૩૮ માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચૂકાદામાં, પેરા. ૭ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

૭. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટેને આપવામાં આવેલ નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકાર "ગૌણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ તેની સત્તાની મર્યાદામાં કામ કરે છે તે જોવા માટે" સીમિત છે, અને રેકૉર્ડના મોહ પર સ્પષ્ટ ભૂલ સુધારવા માટે નથી, કાયદાની ભૂલ તો દૂરની વાત છે. આ કેસમાં, અમારા મતે, કાયદાની કોઈ ભૂલ ન હતી, રેકૉર્ડના મોહ પર સ્પષ્ટ ભૂલ તો દૂરની વાત છે. વિદ્વાન સબઓર્ડિનેટ જજ તરફથી ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં કોઈ નિષ્ફળતા ન હતી કે તેમણે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની અવહેલના કરીને કામ કર્યું ન હતું. કે તેમણે અપનાવેલી પ્રક્રિયા કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા સાથે સુસંગત ન હતી. અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ નિરીક્ષણ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, હાઈકોર્ટ અપીલ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ તરીકે કામ કરતી નથી. તે પુરાવાની સમીક્ષા કરશે નહીં અથવા પુનઃ તોલશે નહીં જેના

પર ગૌણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલનો નિર્ણય આધારિત હોવાનો દાવો કરવામાં આવે છે અથવા નિર્ણયમાં કાયદાની ભૂલો સુધારશે નહીં."

૧૧.૨ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા વિ. મનોજ કુમાર, ૨૦૧૦ લો સુટ (એસ.સી.)
૧૨૦ માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચૂકાદામાં, પેરા. ૨૨ થી
૨૯ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

"૨૨. અપીલકર્તાઓએ દાવો કર્યો હતો કે અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ
હાઇકોર્ટનું ક્ષેત્રાધિકાર ખૂબ સીમિત છે અને હાઇકોર્ટે, અનુચ્છેદ ૨૨૭
હેઠળ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે, એ સુનિશ્ચિત કરવું પડશે
કે નીચેની કોર્ટો તેમની સત્તાની મર્યાદામાં કામ કરે.

૨૩. અડધી સદી કરતાં વધુ સમય પહેલાં, નાગેન્દ્ર નાથ બોરા અને
અન્ય વિ. કમિશ્નર ઓફ હિલ્સ ડિવિઝન એન્ડ અપીલ્સ, આસામ
અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૫૮ એસ.સી. ૩૯૮ માં આ કોર્ટની
બંધારણીય બેંચે નક્કી કર્યું હતું કે અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સત્તા એ
જોવા માટે સીમિત છે કે નીચેની કોર્ટો તેની સત્તા અથવા
ક્ષેત્રાધિકારની મર્યાદામાં કામ કરે છે.

૨૪. આ કોર્ટે નિબારણ ચંદ્ર બાગ વિ. મહેન્દ્ર નાથ ધુધુ એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૧૮૯૫ માં પાછળથી આપેલા ચુકાદામાં નાગેન્દ્ર નાથના કેસ પર આધાર રાખ્યો હતો. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આપવામાં આવેલ ક્ષેત્રાધિકાર ગૌણ કોર્ટો અથવા ટ્રિબ્યુનલોના નિર્ણયોમાં ભૂલો સુધારવા માટે તેની પ્રકૃતિમાં કોઈપણ રીતે અપીલરૂપ નથી પરંતુ તે માત્ર સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની સત્તા છે જેનો ઉપયોગ તેમને તેમની સત્તાની મર્યાદામાં રાખવા માટે કરવાનો છે.

૨૫. આ કોર્ટને મોહમ્મદ યુનુસ વિ. મોહમ્મદ મુસ્તાકીમ અને અન્ય (૧૯૮૩) ૪ એસ.સી.સી. ૫૬૬ ના કેસમાં આ બાબતના આ પાસાની તપાસ કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો. કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:-

"બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટોને આપવામાં આવેલ નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકાર "ગૌણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ તેની સત્તાની મર્યાદામાં કામ કરે છે તે જોવા માટે" સીમિત છે, અને રેકૉર્ડના મોહ પર સ્પષ્ટ ભૂલ સુધારવા માટે નથી, કાયદાની ભૂલ તો દૂરની વાત છે. આ કેસ માટે, અમારા મતે, કાયદાની કોઈ ભૂલ ન હતી, રેકૉર્ડના મોહ

પર સ્પષ્ટ ભૂલ તો દૂરની વાત છે. વિદ્વાન સબઓર્ડિનેટ જજ તરફથી ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં કોઈ નિષ્ફળતા ન હતી કે તેમણે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની અવહેલના કરીને કામ કર્યું ન હતું. કે તેમણે અપનાવેલી પ્રક્રિયા કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા સાથે સુસંગત ન હતી. અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ નિરીક્ષણ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, હાઈકોર્ટ અપીલ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ તરીકે કામ કરતી નથી. તે પુરાવાની સમીક્ષા કરશે નહીં અથવા પુનઃ તોલશે નહીં જેના પર ગૌણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલનો નિર્ણય આધારિત હોવાનો દાવો કરવામાં આવે છે અથવા નિર્ણયમાં કાયદાની ભૂલો સુધારશે નહીં."

૨૬. આ કોર્ટે લક્ષ્મીકાંત રેવચંદ ભોજવાણી અને અન્ય વિ. પ્રતાપસિંગ મોહનસિંગ પરદેશી (૧૯૯૫) ૬ એસ.સી.સી. ૫૭૬ માં કાનૂની સ્થિતિનો પુનઃ સ્પષ્ટપણે ઉદ્દેખ કર્યો. કોર્ટે પુનઃ ચેતવણી આપી કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટ તમામ પ્રકારની મુશ્કેલીઓ અથવા ખોટા નિર્ણયોને સુધારવા માટે અમર્યાદિત વિશેષાધિકાર ધારી શકે નહીં. તે ફરજની ગંભીર અવહેલના અને કાયદા અથવા ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના ઉઘાડા ભંગના કેસો સુધી મર્યાદિત હોવું જોઈએ, જ્યાં સુધી હાઈકોર્ટ હસ્તક્ષેપ ન કરે ત્યાં સુધી ગંભીર અન્યાય થશે.

૨૭. રેના ડ્રેગો (શ્રીમતી) વિ. લાલચંદ સોની અને અન્ય (૧૯૯૮)
૩ એસ.સી.સી. ૩૪૧ માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેંચે
પુષ્કળ પ્રમાણમાં પુનઃ સ્પષ્ટ કર્યું કે હાઈકોર્ટ અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ
તેના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે ગૌણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલ
દ્વારા નોંધવામાં આવેલા હકીકતના નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકતી
નથી. તેનું કાર્ય એ જોવા માટે સીમિત છે કે ગૌણ કોર્ટ અથવા
ટ્રિબ્યુનલ તેની સત્તાની મર્યાદામાં કામ કરે છે. તે પુરાવાની તપાસ
કરીને અને તેની પુનઃ મૂલવણી કરીને હકીકતની માત્ર ભૂલોને સુધારી
શકતી નથી.

૨૮. વીરેન્દ્ર કાશીનાથ રાવત અને અન્ય વિ. વિનાયક એન. જોશી
અને અન્ય (૧૯૯૯) ૧ એસ.સી.સી. ૪૭ માં આ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે
અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સીમિત સત્તાનો ઉપયોગ ગૌણ કોર્ટો તેની
મર્યાદામાં કામ કરે છે તે સુનિશ્ચિત કરવા સિવાય કરી શકાતો નથી.

૨૯. આ કોર્ટ ૫૦ વર્ષથી સતત અવલોકન કરી રહી છે કે અનુચ્છેદ
૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના સીમિત ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ હકીકતના

નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરીને કરી શકાતો નથી અને ગુણદોષ પર નીચેની કોર્ટોના ચુકાદાઓને રદબાતલ કરી શકાતો નથી.”

૧૧.૩ સમીર સુરેશ ગુપ્તા ટીઆર પીએ હોલ્ડર વિ. રાહુલ કુમાર અગ્રવાલ, ૨૦૧૩ લો સુટ (એસ.સી.) ૬૫૧ માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચૂકાદામાં, પેરા. ૭ થી ૯ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

“૭. અમારા મતે, વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે કારણ કે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે વિદ્ધવાન સિંગલ જજે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના ક્ષેત્રાધિકારની મર્યાદાઓને નજરઅંદાજ કરી હતી. તે અનુચ્છેદ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટેના પરિમાણો પર આ કોર્ટની બે ન્યાયમૂર્તિઓની બેંચ દ્વારા સૂર્યા દેવ રાય વિ. રામ ચંદર રાય અને અન્ય (૨૦૦૩) ૬ એસ.સી.સી. ૬૭૫ માં વિચારણા કરવામાં આવી હતી. આ મુદ્દાના વિવિધ પાસાઓ પર વિચારણા કર્યા પછી, બે ન્યાયમૂર્તિઓની બેંચે નીચેના સિદ્ધાંતો તારવ્યા:

"(૧) સીપીસી સુધારા અધિનિયમ નં. ૪૬/૧૯૯૯ દ્વારા ૦૧-૦૭-૨૦૦૨ થી કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૧૫ માં કરવામાં આવેલ સુધારો બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના ક્ષેત્રાધિકારને કોઈપણ રીતે અસર કરી શકતો નથી અને કરતો નથી.

(૨) હાઈકોર્ટને ગૌણ કોર્ટો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વચગાળાના હુકમો, જેની સામે રિવિઝનનો ઉપાય સીપીસી સુધારા અધિનિયમ નં. ૪૬/૧૯૯૯ દ્વારા બાદ કરવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં હાઈકોર્ટના સર્ટોરરી અને નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારમાં પડકારવા માટે ખુલ્લા છે, અને ચાલુ રહે છે.

(૩) બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ સર્ટોરરી, ક્ષેત્રાધિકારની ગંભીર ભૂલોને સુધારવા માટે જારી કરવામાં આવે છે, એટલે કે જ્યારે ગૌણ કોર્ટ (i) ક્ષેત્રાધિકાર વિના કામ કરતી જણાય - જ્યાં કોઈ ક્ષેત્રાધિકાર ન હોય ત્યાં ક્ષેત્રાધિકાર ધારીને, અથવા (ii) ક્ષેત્રાધિકારની મર્યાદાઓને ઓળંગીને અથવા પાર કરીને તેના ક્ષેત્રાધિકારથી વધુ કામ કરતી જણાય, અથવા (iii) કાયદા અથવા પ્રક્રિયાના નિયમોની ખુલ્લી અવહેલનામાં કામ કરતી જણાય અથવા

કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉદ્ધનમાં કામ કરતી જણાય જ્યાં કોઈ પ્રક્રિયા દર્શાવવામાં આવી નથી, જેનાથી ન્યાયની નિષ્ફળતા થાય છે.

(જ) બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ ગૌણ કોર્ટોને તેમના ક્ષેત્રાધિકારની મર્યાદામાં રાખવા માટે કરવામાં આવે છે. જ્યારે ગૌણ કોર્ટ એવું ક્ષેત્રાધિકાર ધારી લીધું હોય જે તેની પાસે નથી અથવા એવા ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ હોય જે તેની પાસે છે અથવા ઉપલબ્ધ હોવા છતાં ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કોર્ટ દ્વારા કાયદા દ્વારા મંજૂર ન હોય તે રીતે કરવામાં આવી રહ્યો છે અને તેનાથી ન્યાયની નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય થયો છે, ત્યારે હાઈકોર્ટ તેના નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

(પ) ભલે તે સર્ટોરરીની રિટ હોય કે નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ હોય, હકીકત અથવા કાયદાની માત્ર ભૂલોને સુધારવા માટે કોઈ ઉપલબ્ધ નથી જો નીચેની જરૂરિયાતો સંતોષાય નહીં (i) ભૂલ ચાલુ કાર્યવાહીના મોહ પર સ્પષ્ટ અને દેખીતી છે જેમ કે જ્યારે તે કાયદાની જોગવાઈઓની સ્પષ્ટ અજ્ઞાનતા અથવા સંપૂર્ણ અવહેલના પર

આધારિત હોય, અને (ii) તેનાથી ગંભીર અન્યાય અથવા ન્યાયની ગંભીર નિષ્ફળતા થઈ હોય.

(૬) સ્પષ્ટ ભૂલ એ એક ભૂલ છે જે સ્વયં સ્પષ્ટ છે, એટલે કે જેને કોઈપણ લાંબી અથવા જટિલ દલીલ અથવા તર્કની લાંબી પ્રક્રિયામાં સામેલ થયા વિના સમજી શકાય કે દર્શાવી શકાય. જ્યાં બે નિષ્કર્ષો વ્યાજબી રીતે શક્ય હોય અને ગોંડા કોર્ટે એક વલણ લેવાનું પસંદ કર્યું હોય, તો ભૂલને ગંભીર અથવા સ્પષ્ટ કહી શકાય નહીં.

(૭) સર્ટોરરીની રિટ જારી કરવાની સત્તા અને નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ સંયમપૂર્વક અને માત્ર યોગ્ય કેસોમાં જ કરવાનો છે જ્યાં હાઈકોર્ટની ન્યાયિક અંતરાત્મા તેને કામ કરવાનો આદેશ આપે છે રખેને ન્યાયની ગંભીર નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય થાય. કાળજી, સાવચેતી અને સાવધાની વર્તવાની જરૂર છે, જ્યારે ગોંડા કોર્ટમાં કોઈ દાવો અથવા કાર્યવાહી ચાલુ હોય ત્યારે ઉપર જણાવેલ બે ક્ષેત્રાધિકારમાંથી કોઈપણનો ઉપયોગ કરવાનો માંગવામાં આવે અને કાર્યવાહીના અંતે ભૂલ સુધારવા માટે કહેવામાં આવે તો પણ અપીલ અથવા રિવિઝનમાં સુધારવા માટે સક્ષમ હોય અને હાઈકોર્ટના સર્ટોરરી કે નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરતી અરજી વિચારણામાં લેવાથી

દાવાની ઝડપી સુનાવણી અને/અથવા પ્રારંભિક નિકાલમાં અવરોધ ઉભો થશે. કોર્ટ હસ્તક્ષેપ કરવા માટે પ્રેરાઈ શકે છે જ્યાં ભૂલ એવી હોય કે, જો તે જ ક્ષણે સુધારવામાં ન આવે તો, પછીના તબક્કે સુધારવા માટે અસમર્થ બની શકે છે અને હસ્તક્ષેપ કરવાનો ઇનકાર કરવાથી ન્યાયની વિષમતા સર્જાશે અથવા જ્યાં આવા ઇનકારથી પોતે જ વિવાદ લંબાવશે.

(૮) સર્ટોરરી અથવા નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં હાઈકોર્ટ પોતાની જાતને અપીલ કોર્ટમાં રૂપાંતરિત કરશે નહીં અને પુરાવાની પુનઃ મૂલવણી અથવા મૂલ્યાંકન કરશે નહીં અથવા નિષ્કર્ષ તારવવામાં ભૂલો સુધારશે નહીં અથવા માત્ર ઔપચારિક કે તકનીકી સ્વરૂપની ભૂલો સુધારશે નહીં.

(૯) વ્યવહારમાં, સર્ટોરરીની રિટ જારી કરવા માટે ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટેના પરિમાણો અને નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગ માટે આહ્વાન કરતા પરિમાણો લગભગ સમાન છે અને અંગ્રેજી કોર્ટોથી વિપરીત ભારતમાં હાઈકોર્ટો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા ક્ષેત્રાધિકારની વિશાળતાએ બંને ક્ષેત્રાધિકારો વચ્ચેનો તફાવત લગભગ નાબૂદ કરી દીધો છે. સર્ટોરરીની રિટ જારી કરવાના

ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઇકોર્ટ ગૌણ કોર્ટોના કૃત્ય, હુકમ અથવા કાર્યવાહીને રદ અથવા કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરી શકે છે પરંતુ તેના સ્થાને પોતાનો નિર્ણય બદલી શકતી નથી. નિરીક્ષણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં હાઇકોર્ટ ગૌણ કોર્ટને તે પછીથી અથવા નવેસરથી કઈ રીતે કામ કરશે કે આગળ વધશે તે અંગે માર્ગદર્શન આપવા માટે યોગ્ય નિર્દેશો આપી શકે છે એટલું જ નહીં, હાઇકોર્ટ યોગ્ય કેસોમાં ગૌણ કોર્ટના હુકમની સુપરસેસન અથવા સબસ્ટીટ્યુશનમાં પોતે જ એક હુકમ કરી શકે છે જે કોર્ટ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કરવો જોઈતો હતો."

૮. આ જ પ્રશ્ન શાલિની શ્યામ શેટ્ટી અને અન્ય વિ. રાજેન્દ્ર શંકર પાટીલ (૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૩૨૯ માં અન્ય બેંચ દ્વારા વિચારણામાં લેવામાં આવ્યો હતો, અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"(a) બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજીથી અલગ છે. આ બે અનુચ્છેદો હેઠળ હાઇકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગની પદ્ધતિ પણ અલગ છે.

(b) ગમે તે ઘટનામાં, અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજીને રિટ અરજી કહી શકાય નહીં. હાઇકોર્ટેને રિટ ક્ષેત્રાધિકાર આપવાનો ઇતિહાસ અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઇકોર્ટો પર સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની સત્તા આપવાના ઇતિહાસથી નોંધપાત્ર રીતે અલગ છે અને ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

(c) હાઇકોર્ટો, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની તેની સત્તાના ઉપયોગમાં, ક્ષણભરમાં તેનાથી ગૌણ ટ્રિબ્યુનલો અથવા કોર્ટોના હુકમોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકતી નથી. કે તે, આ સત્તાના ઉપયોગમાં, તેની ગૌણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલના હુકમો પર અપીલ કોર્ટ તરીકે કામ કરી શકતી નથી. જે કેસોમાં નિવારણની વૈકલ્પિક વૈધાનિક પદ્ધતિ પૂરી પાડવામાં આવી હોય, તે હાઇકોર્ટ દ્વારા આ સત્તાના ઉપયોગ પર નિયંત્રણ તરીકે પણ કામ કરશે.

(d) સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની તેમની સત્તાના ઉપયોગમાં હાઇકોર્ટો દ્વારા હસ્તક્ષેપના પરિમાણો આ કોર્ટ દ્વારા વારંવાર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. આ સંબંધમાં હાઇકોર્ટે વારંવાર સિંહમાં આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શિત થવું જોઈએ

અને વારયામ સિંહમાં સિદ્ધાંતોનું પાછળથી બંધારણીય બેંચો અને આ કોર્ટના વિવિધ અન્ય નિર્ણયો દ્વારા વારંવાર પાલન કરવામાં આવ્યું છે.

(e) વારયામ સિંહના ગુણોત્તર અનુસાર, પાછળના કેસોમાં અનુસરવામાં આવેલ, હાઇકોર્ટ તેના સુપ્રિન્ટેન્ડન્સના ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં માત્ર તેની ગૌણ ટ્રિબ્યુનલો અને કોર્ટોને, "તેમની સત્તાની મર્યાદામાં" રાખવા માટે જ હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

(f) આવી ટ્રિબ્યુનલો અને કોર્ટો દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલા ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરીને અને તેમને આપવામાં આવેલા ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર ન કરીને કાયદાનું પાલન કરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે.

(g) (e) અને (f) માં દર્શાવેલ પરિસ્થિતિઓ સિવાય, હાઇકોર્ટ સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની તેની સત્તાના ઉપયોગમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે જ્યારે તેની ગૌણ ટ્રિબ્યુનલો અને કોર્ટોના હુકમોમાં સ્પષ્ટ વિકૃતિ હોય અથવા જ્યાં ન્યાયની ગંભીર અને સ્પષ્ટ નિષ્ફળતા થઈ હોય અથવા કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનો અનાદર કરવામાં આવ્યો હોય.

(h) સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની તેની સત્તાના ઉપયોગમાં હાઇકોર્ટ કાયદા અથવા હકીકતની માત્ર ભૂલો સુધારવા માટે અથવા માત્ર એટલા માટે હસ્તક્ષેપ કરી શકતી નથી કારણ કે તેની ગૌણ ટ્રિબ્યુનલો અથવા કોર્ટો દ્વારા લેવાયેલા વલણ કરતા અન્ય વલણ શક્ય વલણ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ ખૂબ સંયમપૂર્વક કરવાનો છે.

(i) અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઇકોર્ટની સુપ્રિન્ટેન્ડન્સની સત્તા કોઈપણ કાયદા દ્વારા ઘટાડી શકાતી નથી. એલ. ચંદ્ર કુમાર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચ દ્વારા તેને બંધારણના મૂળભૂત માળખાનો એક ભાગ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી બંધારણીય સુધારા દ્વારા ઘટાડો પણ ખૂબ જ શંકાસ્પદ છે.

(j) એ સાચું હોઈ શકે છે કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૯૯ દ્વારા સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૫ જેવી સંબંધિત જોગવાઈનો વૈધાનિક સુધારો, અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઇકોર્ટની સત્તાના વ્યાપને ઘટાડતો નથી અને ઘટાડી શકતો નથી. તે જ સમયે, એ યાદ રાખવું જ જોઈએ કે આવા વૈધાનિક સુધારાથી

અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના સુપ્રિન્ટેન્ડન્સના ક્ષેત્રાધિકારનો તદ્દનરૂપ વિસ્તાર થતો નથી.

(k) સત્તા વિવેકાધીન છે અને ન્યાયી સિદ્ધાંત પર વાપરવાની છે. યોગ્ય કેસમાં, સત્તાનો ઉપયોગ સુઓ મોટુ કરી શકાય છે.

(l) અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની વ્યાપક અને અપ્રતિબંધિત સત્તાની યોગ્ય મૂલવણી પર, એવું બહાર આવે છે કે આ અનુચ્છેદનો મુખ્ય હેતુ તેના પ્રદેશમાં ન્યાયના વહીવટ પર હાઈકોર્ટ દ્વારા સખત વહીવટી અને ન્યાયિક નિયંત્રણ રાખવાનો છે.

(m) વહીવટી અને ન્યાયિક બંને સુપ્રિન્ટેન્ડન્સનો હેતુ ન્યાયના સમગ્ર માળખાની કાર્યક્ષમતા, સુચારૂ અને વ્યવસ્થિત કામગીરી એવી રીતે જાળવી રાખવાનો છે જેથી તેને કોઈ બદનામી ન થાય. આ અનુચ્છેદ હેઠળ હસ્તક્ષેપની સત્તા ન્યૂનતમ રાખવાની છે જેથી એ સુનિશ્ચિત કરી શકાય કે ન્યાયનું ચક્ર થંભી ન જાય અને હાઈકોર્ટને ગોણા ટ્રિબ્યુનલો અને કોર્ટોની કામગીરીમાં જનતાનો વિશ્વાસ જાળવી રાખવા માટે ન્યાયનો ઝરણો શુદ્ધ અને અપ્રદૂષિત રહે.

(n) ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની આ અનામત અને અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ માત્ર વ્યક્તિગત કેસોમાં રાહત આપવા માટે કરવાનો નથી પરંતુ મોટા જાહેર હિતમાં ન્યાયના વહીવટમાં જનતાના વિશ્વાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે નિર્દેશિત થવો જોઈએ જ્યારે અનુચ્છેદ ૨૨૬ વ્યક્તિગત ફરિયાદના રક્ષણ માટે છે. તેથી, અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સત્તા અપ્રતિબંધિત હોઈ શકે છે પરંતુ તેનો ઉપયોગ ઉપર દર્શાવેલ ઉચ્ચ કક્ષાના ન્યાયિક અસ્તિત્વને આધીન છે.

(o) આ સત્તાનો અયોગ્ય અને વારંવારનો ઉપયોગ વિપરીત પરિણામ આપશે અને આ અસાધારણ સત્તાને તેની શક્તિ અને જીવંતતાથી વંચિત કરશે."

૧૨. કાયદાની ઉપરોક્ત સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને અરજદારોના કેસ તરફ પાછા ફરતા કે સામાવાળા કામદાર નિયમિત થવા માટે હકદાર નથી અને તે કેસમાં, અમરેલી મ્યુનિસિપાલિટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટના પૂર્ણ બેંચના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. નિઃશંકપણે, આ કોર્ટ આ કોર્ટના સદર પૂર્ણ બેંચના ચુકાદામાં નિર્ધારિત ગુણોત્તરથી બંધાયેલી છે. જો કે, એક હકીકત નોંધવા જેવી છે કે આ કોર્ટે ઉપરોક્ત પૂર્ણ બેંચના ચુકાદા છતાં સમય જતાં કાયદાની સ્થિતિમાં ફેરફારમાં, નિર્ધારિત કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે કે નિયમિત

કરવાનું પરવાનગીપાત્ર છે અને તેથી, જો વર્તમાન સ્થિતિને ધ્યાનમાં લેવાની હોય, તો પ્રશ્નાસ્પદ એવોર્ડમાં ખલેલ પહોંચાડવાની જરૂર નથી.

૧૩. અરજદારોના વિદ્ધવાન વકીલે નંદ કુમાર વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય, (૨૦૧૪) ૫ એસ.સી.સી. ૩૦૦ માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચૂકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો જેમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે નિયમિત કરવાનું, બાબતના ક્રમ તરીકે, કરી શકાય નહીં. તે કેસની હકીકતો પર આધાર રાખશે અને પછી નિયમો અને નિયમનોના સખત પાલન દ્વારા થઈ શકે છે. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે તે ખાસ કેસમાં નિઃશંકપણે તે ગુણોત્તર ઠરાવ્યો છે પરંતુ, આ ગુણોત્તર પાછળથી ધીમે ધીમે બદલાયો છે કારણ કે તે જણાય છે અને તેથી, હાલની હકીકતો અને સંજોગોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, આ કોર્ટ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા પાછળના ચૂકાદાથી બંધાયેલી છે જે ટાંકવામાં આવ્યા છે. તે કેસમાં, ધારાસભાએ વર્ષ ૨૦૦૬ માં બિહાર એગ્રીકલ્ચર પ્રોડ્યુસ માર્કેટ (રિપીલ) એક્ટ, ૨૦૦૬ તા. ૧.૮.૨૦૦૬ થી પસાર કર્યો છે. પરિણામે, બિહાર એગ્રીકલ્ચર પ્રોડ્યુસ માર્કેટ એક્ટ, ૧૯૬૦ અને તે હેઠળ ૧૯૭૫ માં ઘડવામાં આવેલા નિયમો રદ કરવામાં આવ્યા હતા અને સદર અધિનિયમની જોગવાઈઓની માન્યતાને ક્યારેય પડકારવામાં આવી ન હતી અને સંજોગોના તે સમૂહમાં, રોજમદાર કર્મચારીના નિયમિતકરણનો દાવો નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વિવાદનો વિષય હતો કારણ કે સદર રદ

અધિનિયમ હેઠળ, સંબંધિત કામદારોને મુક્ત કરવાના હતા અને તેથી, સદર કેસની પૃષ્ઠભૂમિ હાથ પરના કેસથી લગભગ અલગ હોવાનું જણાય છે.

૧૪. આ કોર્ટ, નિઃશંકપણે, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સદર ગુણોત્તર સાથે આદરપૂર્વક સહમત થાય છે પરંતુ, એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે હાલનો કેસ સંજોગોના અલગ સમૂહમાં હોવાનું જણાય છે અને તેથી, કડક અર્થમાં સદર કેસમાં નિર્ધારિત ગુણોત્તરને સીધા ફોર્મ્યુલા તરીકે લાગુ કરી શકાય નહીં. અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા અન્ય કોઈ સાઈટેશનો ધ્યાને લાવવામાં આવ્યા ન હતા અને તેથી, સામાવાળાના વિદ્વવાન વકીલ દ્વારા સંદર્ભિત સાઈટેશનો અંગે ચર્ચા કરવા માટે, ચર્ચા કરવાનો પ્રથમ કેસ રાજેન્દર સિંહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં છે. સદર ચુકાદો આપતી વખતે, દિલ્લી હાઈકોર્ટે ચીફ કન્ઝર્વેટર ઓફ ફોરેસ્ટ અને અન્ય વિ. જગન્નાથ મારુતિ કોંધારે અને અન્ય, ૧૯૯૬ । એલ.એલ.જે. ૧૨૨૩ (એસ.સી.) માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયો અને મહારાષ્ટ્ર સ્ટેટ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિ. કાસ્ટેરાઈબ રાજ્ય પી. કરમચારી સંઘ, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૯ એસ.સી. ૨૬૫૬ માં અહેવાલ થયેલ અન્ય એક નિર્ણય પર, તેમજ સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક અને અન્ય વિ. એમ.એલ. કેસરી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૨૫૮૭ માં અહેવાલ થયેલ નિર્ણય પર વિચારણા કરી છે અને આખરે, વિશ્લેષણ કર્યા પછી એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે નિયમિત કરવાનું

પરવાનગીપાત્ર છે. સામાવાળાના વિદ્વવાન વડીલે દુર્ગાપુર કેઝ્યુઅલ વર્ક્સ યુનિયન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના ચૂકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે. વિચારણા માટે સદર ચૂકાદામાં સમાવિષ્ટ મુદ્દાઓમાંથી એક એ છે કે, સમાવેશ અને નિયમિત કરી શકાય કે નહીં? એમ.એલ. કેસરી અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સદર ચૂકાદો આપતી વખતે, પુનઃ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉમા દેવીના કેસ (ઉપર મુજબ) માં નિર્ધારિત ગુણોત્તર પર પણ વિચારણા કરી છે. સદર ચૂકાદાના પેરા. ૬ અને ૭ નોંધવા જેવા છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૬. આ કોર્ટે ઉમાદેવી (૩) માં વધુમાં ઠરાવ્યું કે અસ્થાયી, કરાર આધારિત, કેઝ્યુઅલ અથવા રોજમદાર કર્મચારી પાસે કાયમી થવાનો કાનૂની અધિકાર નથી સિવાય કે તેની સંબંધિત નિયમોના સંદર્ભમાં અથવા બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ ના પાલનમાં નિમણૂક કરવામાં આવી હોય. જો કે આ કોર્ટે ઉપરોક્ત સ્થિતિમાં એક અપવાદ બનાવ્યો છે અને તે નીચે ટાંકવામાં આવ્યો છે:

"૫૩. એક પાસાની સ્પષ્ટતા કરવાની જરૂર છે. એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં એસ.વી. નારાયણપ્પા [૧૯૬૭ (૧) એસ.સી.આર. ૧૨૮], આર.એન. નાનજુંદપ્પા [૧૯૭૨ (૧) એસ.સી.સી. ૪૦૯]

અને બી.એન. નાગરાજન [૧૯૭૯ (૪) એસ.સી.સી. ૫૦૭] માં સમજાવ્યા મુજબ અને ઉપરના પેરા ૧૫ માં સંદર્ભિત યોગ્ય રીતે લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિઓની યોગ્ય રીતે મંજૂર થયેલી ખાલી જગ્યાઓ પર અિયમિત નિમણૂકો (ગેરકાયદેસર નિમણૂકો નહીં) કરવામાં આવી હોય અને કર્મચારીઓએ દસ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય સુધી કામ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હોય પરંતુ કોર્ટો અથવા ટ્રિબ્યુનલોના હુકમોના હસ્તક્ષેપ વિના. આવા કર્મચારીઓની સેવાઓને નિયમિત કરવાનો પ્રશ્ન ઉપર સંદર્ભિત કેસોમાં અને આ ચુકાદાના પ્રકાશમાં આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરાયેલા સિદ્ધાંતોના આધારે ગુણદોષ પર વિચારણા કરવાનો રહેશે. તે સંદર્ભમાં, ભારત સરકાર, રાજ્ય સરકારો અને તેમના સાધનોએ એક વખતના માપદંડ તરીકે, આવા અિયમિત રીતે નિમણૂક કરાયેલા લોકોની સેવાઓને નિયમિત કરવા માટે પગલાં લેવા જોઈએ, જેમણે મંજૂર થયેલી જગ્યાઓ પર દસ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય સુધી કામ કર્યું છે પરંતુ કોર્ટો અથવા ટ્રિબ્યુનલોના હુકમોના રક્ષણ હેઠળ નહીં અને વધુમાં એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે તે ખાલી મંજૂર થયેલી જગ્યાઓ ભરવા માટે નિયમિત ભરતી હાથ ધરવામાં આવે જે ભરાવાની જરૂર છે, એવા કિસ્સામાં જ્યાં અસ્થાયી કર્મચારીઓ અથવા રોજમદારોને હવે રોજગારી આપવામાં આવી રહી છે. આ તારીખથી છ મહિનાની અંદર પ્રક્રિયા શરૂ થવી જોઈએ....."

૬. ઉપરોક્ત બાબતો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જો નીચેની શરતો પૂરી થાય તો ઉમાદેવીમાં જાહેર કરાયેલા 'નિયમિત કરવા' વિરુદ્ધના સામાન્ય સિદ્ધાંતોનો એક અપવાદ છે:

(i) સંબંધિત કર્મચારીએ કોઈપણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલના વચગાળાના હુકમના લાભ અથવા રક્ષણ વિના યોગ્ય રીતે મંજૂર થયેલી જગ્યા પર ૧૦ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય સુધી કામ કર્યું હોવું જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, રાજ્ય સરકારે અથવા તેના સાધને કર્મચારીને રોજગારી આપી હોવી જોઈએ અને તેને દસ વર્ષથી વધુ સમય માટે સ્પેરછાએ અને સતત સેવામાં ચાલુ રાખવો જોઈએ.

(ii) આવા કર્મચારીની નિમણૂક અિયમિત હોય તો પણ ગેરકાયદેસર હોવી જોઈએ નહીં. જ્યાં મંજૂર થયેલી જગ્યાઓ સામે નિમણૂકો કરવામાં આવતી નથી અથવા ચાલુ રાખવામાં આવતી નથી અથવા જ્યાં નિમણૂક કરાયેલ વ્યક્તિઓ નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાત ધરાવતા નથી, ત્યાં નિમણૂકો ગેરકાયદેસર ગણવામાં આવશે. પરંતુ જ્યાં રોજગારી મેળવનાર વ્યક્તિ નિર્ધારિત લાયકાત ધરાવતી હતી અને મંજૂર થયેલી જગ્યાઓ સામે કામ કરતી હતી, પરંતુ ખુફી

સ્પર્ધાત્મક પસંદગીની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થયા વિના પસંદગી કરવામાં આવી હતી, આવી નિમણૂકો અિયમિત ગણવામાં આવે છે.

૧૪.૧ ઉપરોક્ત ચૂકાદાના પેરા. ૧૧ માં, ઉમા દેવીના કેસ (ઉપર મુજબ) ના પેરા. ૫૩ માં સમાવિષ્ટ નિર્દેશ પાછળના હેતુનું પણ વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે અને આખરે, પેરા. ૧૩ માં સમાવિષ્ટ આખરી નિર્દેશ પણ નોંધવા જેવો છે, જે નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે:

"૧૧. ઉમાદેવીના પેરા ૫૩ માં સદર નિર્દેશ પાછળનો હેતુ બેવડો છે. પ્રથમ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે જેમણે ઉમાદેવીમાં નિર્ણય લેવાયાની તારીખ પહેલાં, કોર્ટો અથવા ટ્રિબ્યુનલોના કોઈપણ વચગાળાના હુકમોના રક્ષણ વિના દસ વર્ષથી વધુ સતત સેવા આપી છે, તેમની લાંબી સેવાને ધ્યાનમાં રાખીને નિયમિત કરવા માટે વિચારણા કરવામાં આવે. બીજો એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે વિભાગો/સાધનો રોજમદાર/એડ-હોક/કેઝ્યુઅલ પર લાંબા સમય સુધી વ્યક્તિઓને રોજગારી આપવાની અને પછી સમયાંતરે તેમને દસ વર્ષથી વધુ સમય સુધી સેવા આપી છે તેવા ગ્રાઉન્ડ પર નિયમિત કરવાની પ્રધાને કાયમી બનાવતા નથી, જેથી ભરતી અને નિમણૂક સંબંધિત બંધારણીય અથવા વૈધાનિક જોગવાઈઓને નિષ્ફળ બનાવી

શકાય. નિર્દેશની સાચી અસર એ છે કે તે તમામ વ્યક્તિઓ જેમણે ખાલી જગ્યાઓ પર, જરૂરી લાયકાત ધરાવતા, કોઈપણ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલના કોઈપણ વચગાળાના હુકમના રક્ષણ વિના ૧૦.૪.૨૦૦૬ ના રોજ (ઉમાદેવીમાં નિર્ણયની તારીખ) દસ વર્ષથી વધુ સમય માટે કામ કર્યું છે, તેઓ નિયમિત કરવા માટે વિચારણા કરવા માટે હકદાર છે. એ હકીકત કે એમ્પ્લોયરે ઉમાદેવીમાં નિર્ણયના છ મહિનાની અંદર નિયમિત કરવાની આવી કવાયત હાથ ધરી નથી અથવા આવી કવાયત માત્ર સીમિત કેટલાક લોકોના સંબંધમાં હાથ ધરવામાં આવી હતી, તે આવા કર્મચારીઓને, એક વખતના માપદંડ તરીકે ઉમાદેવીમાં ઉપરોક્ત નિર્દેશોના સંદર્ભમાં નિયમિત કરવા માટે વિચારણા કરવાના અધિકારથી વંચિત કરશે નહીં.

૧૩. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે નિર્દેશ આપ્યો છે કે સામાવાળાના કેસો પર કાયદા અનુસાર વિચારણા થવી જોઈએ. માત્ર વધુ નિર્દેશ જે આપવાની જરૂર છે, ઉમાદેવીને ધ્યાનમાં રાખીને, તે એ છે કે જિલ્લા પંચાયત, ગડગે હવે છ મહિનાની અંદર એક કવાયત હાથ ધરવી જોઈએ, એક સામાન્ય એક વખતીય નિયમિત કરવાની કવાયત, એ શોધવા માટે કે શું જિલ્લા પંચાયતમાં સેવા આપતા કોઈ રોજમદાર/કેઝ્યુઅલ/એડ-હોક કર્મચારીઓ છે કે કેમ અને જો એમ

હોય તો શું આવા કર્મચારીઓ (સામાવાળા સહિત) ઉમાદેવીના પેરા પડ માં દર્શાવેલ જરૂરિયાતો પૂર્ણ કરે છે કે કેમ. જો તેઓ તે પૂર્ણ કરે છે, તો તેમની સેવાઓ નિયમિત કરવી પડશે. જો આ કેસોના બાકી રહેવાને કારણે સામાવાળા ૧ થી ૩ ના કેસોને નજરઅંદાજ કરીને અથવા છોડીને આવી ક્વાયત અગાઉથી હાથ ધરવામાં આવી હોય, તો તેમના કેસો પર ત્રણ મહિનાની અંદર સદર એક વખતીય ક્વાયતના સતત ભાગરૂપે વિચારણા કરવાની રહેશે. એ કહેવાની જરૂર નથી કે જો સામાવાળા ઉમાદેવીના પેરા પડ ની જરૂરિયાતો પૂર્ણ કરતા નથી, તો તેમની સેવાઓ નિયમિત કરવાની જરૂર નથી. જો દસ વર્ષની સેવા પૂર્ણ કરનાર કર્મચારીઓ પાસે તેમની નિમણૂકના સમયે, જગ્યા માટે નિર્ધારિત શૈક્ષણિક લાયકાત ન હોય, તો યોગ્ય નીચલી જગ્યાઓ પર નિયમિત કરવા માટે તેમના પર વિચારણા કરી શકાય છે."

૧૫. એસ.સી.એ. નં. ૧૭૫૬૭/૨૦૦૫ માં તા. ૮.૮.૨૦૧૩ ના રોજ નિર્ણય લેવાયેલ આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં, જેમાં પણ અમરેલી મ્યુનિસિપાલિટી (ઉપર મુજબ) ના નિર્ણય સહિતના કેટલાક નિર્ણયો ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા છે અને લેબર કોર્ટ, ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ટ્રિબ્યુનલ, રાજકોટના વિદ્ધવાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા એવોર્ડમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું

ટાબ્યું છે. આ ચુકાદો પણ સામાવાળા કામદારની ફરિયાદોને તેમની તરફેણમાં સ્પષ્ટપણે આવરી લે છે. એસ.સી.એ. નં. ૬૧૨૪/૨૦૦૭ માં તા. ૨૮.૧.૨૦૧૩ ના રોજ આપેલા આ કોર્ટના અન્ય એક ચુકાદામાં, ઉમા દેવીના કેસ (ઉપર મુજબ) સહિત નિયમિત કરવાના મુદ્દા પરના કેટલાક નિર્ણયો પર વિચારણા કરવામાં આવી છે અને આખરે, પેરા. ૪ અને ૫ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

"૪. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યારે હાલની અરજીમાં સમાવિષ્ટ મુદ્દો અગાઉ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદા દ્વારા આ કોર્ટ દ્વારા અગાઉથી નક્કી કરવામાં આવ્યો છે અને કેસની વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અને સેક્રેટરી, સ્ટેટ ઓફ કર્પોરેટ અને અન્ય વિ. ઉમા દેવી (૨૦૦૬) ૪ એસ.સી.સી. ૧ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદામાં અને અમરેલી મ્યુનિસિપાલિટી વિ. ગુજરાત પ્રદેશ મ્યુનિસિપલ એમ્પ્લોઈઝ યુનિયન ૨૦૦૪ (૩) જી.એલ.આર. ૧૮૪૧ ના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદામાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદારને મંજૂર થયેલી જગ્યાઓ અનુસાર અને સિનિયરિટી યાદીઓ અનુસાર સામાવાળા-સંઘના સભ્યો/કામદારોની સેવાઓ નિયમિત કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. જો કે, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે જો કોઈ સિનિયરિટી યાદી ન હોય, તો અરજદારે

દસ વર્ષની સેવા પૂર્ણ થવા પર સામાવાળા-કામદારોની સેવાઓ નિયમિત કરવાની રહેશે. ઉપરોક્ત કવાયત આજથી સાત મહિનાના સમયગાળાની અંદર પૂર્ણ કરવાની રહેશે.

૫. ઉપરોક્ત નિર્દેશો સાથે, અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ વિના રૂલ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત, જો કોઈ હોય તો, રદ થાય છે."

૧૬. એવું જણાય છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયનું અંતિમ પરિણામ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા બહાલ રાખવામાં આવ્યું હોવાનું સામાવાળા - કામદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી મિશ્રા દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે અને તેથી, સદર નિર્ણય સામાવાળા - કામદારના કેસને સ્પષ્ટપણે આવરી લે છે.

૧૭. અન્ય એક ચુકાદો જેના પર સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે આધાર રાખ્યો છે તે ગુજરાત મેરીટાઈમ બોર્ડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં છે, જેમાં પણ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ઉમા દેવી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ચુકાદો તે હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિમાં લાગુ પડતો ન હતો. સામાન્ય વલણ સેવાઓને નિયમિત કરવાનું છે અને તેથી, આ કોર્ટના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારમાં બેસીને અને કાયદાના નિર્દેશને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટ વિદ્વાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં

આવેલા એવોર્ડમાં ખલેલ પહોંચાડવા ઈચ્છતી નથી. અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો અસ્વીકાર્ય અને ટકે તેમ નથી તેમ ઠરાવવામાં આવે છે.

૧૮. વિચારણા કરવા માટેનું બીજું એક પાસું એ છે કે અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે સામાવાળા – કામદારની સેવાઓ ભરતી પ્રક્રિયા અનુસાર ન હતી, નિયમો સાથે સુસંગત ન હતી અને તેથી, સામાવાળા – કામદાર અધિકારના ભાગરૂપે કાયમી સેટ અપ પર કોઈ નિયમિતતા કે સમાવેશ માંગવા માટે હકદાર નથી. આ એ જ મુદ્દો છે જે તે સંદર્ભમાં ચર્ચા કરવાને પાત્ર છે કે આ એ જ અરજદારો સત્તામંડળ છે, જેમણે સામાવાળા – કામદારને રોજગારમાં રાખ્યા હતા અને આ એ જ સત્તામંડળ છે જેમની પાસે તેમના કહેવા મુજબ નિયમ ઉપલબ્ધ હોવા છતાં, ભરતી કરી હતી અને રોજગારમાં ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપી હતી અને હવે, અરજદારો સત્તામંડળના કહેવાથી આ દાવો લેવાની મંજૂરી આપવી, તે તેમની ભૂલ, જો કોઈ હોય તો, માટે પ્રીમિયમ આપવા સમાન બનશે અને તેથી, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓમાંથી એકમાં, એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે આ દાવો અરજદારો સત્તામંડળ માટે ઉપલબ્ધ નથી કારણ કે તે સત્તામંડળ છે જેમણે તે ભૂલ કરી હતી અને કામદારને રોજગારમાં રહેવા દીધા હતા. તેથી, આ હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિમાં, ભારતીય સેવા સમાજ ટ્રસ્ટ ટ્ર. પ્રેસ. અને અન્ય વિ. યોગેશભાઈ અંબાલાલ પટેલ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૨ એસ.સી. ૩૨૮૫ માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતનો

ચુકાદો પણ હાલની કાર્યવાહીમાં આખરી નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે નોંધવા જેવો છે. ઉપરોક્ત ચુકાદાના સંબંધિત પેરા. ૨૧, ૨૨ અને ૨૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨૧. પોતાની જ બદનામીનો આક્ષેપ કરનાર વ્યક્તિને કોઈપણ ફોરમ પર સાંભળી શકાય નહીં, રિટ કોર્ટની તો વાત જ શું કરવી, જેમ કે કાનૂની મહાવરા 'અલેગન્સ સુઆમ તર્પિત્યુદિનેમ નોન એસ્ટ ઓડિએન્ડસ' દ્વારા સમજાવવામાં આવ્યું છે. જો કોઈ પક્ષે ભૂલ કરી હોય, તો તેને પોતાની જ ભૂલનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

(જુઓ: જી. એસ. લામ્બા અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૫ એસ.સી. ૧૦૧૯; નરેન્દર ચઢ્ઢા અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ એસ.સી. ૬૩૮; મોલી જોસેફ @ નિશ વિ. જ્યોર્જ સેબાસ્ટિયન @ જોય, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૧૦૯; જોસ વિ. એલિસ અને અન્ય, (૧૯૯૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૪૨; અને ટી. શ્રીનિવાસન વિ. ટી. વરલક્ષ્મી (શ્રીમતી), એ.આઈ.આર. ૧૯૯૯ એસ.સી. ૫૯૫). આ વિભાવના કાનૂની મહાવરા 'કોમોડમ એક્સ ઇન્જુરિયા સુઆ નેમો હેબેર ડેબેટ'; અને 'નલસ કોમોડમ કેપેરે પોટેસ્ટ ટે ઇન્જુરિયા સુઆ પ્રોપ્રિયા' દ્વારા પણ સમજાવવામાં આવી છે.

(જુઓ: યુરેકા ફોર્સ લિમિટેડ વિ. અલ્હાબાદ બેંક અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૬ એસ.સી.સી. ૧૯૩; અને ઇન્દરજીત સિંહ ગ્રેવાલ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૧૨ એસ.સી.સી. ૫૮૮).

૨૨. આમ, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાએ સામાવાળા સાથે ક્ષેપપૂર્વક કામ કર્યું છે અને ઠરાવ્યું કે તે માત્ર ભેદભાવનો કેસ ન હતો પરંતુ શોષણ સામે અવાજ ઉઠાવવા બદલ સ્કૂલ મેનેજમેન્ટ દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ ના ઉત્પીડનનો સ્પષ્ટ કેસ છે.

૨૩. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીમાંથી પસાર થયા પછી અને અપીલકર્તાના વિદ્વવાન વકીલ અને સામાવાળા નં. ૧-વ્યક્તિગત રીતે કરેલી રજૂઆતો પર વિચારણા કર્યા પછી, અમને હકીકતના ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષોમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈપણ મજબૂત કારણ જણાતું નથી."

૧૯. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદા પર આધાર રાખીને, એસ.સી.એ. નં. ૧૩૪૬૮/૨૦૧૨ માં તા. ૩.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ આપેલા ઉપલેટા નગરપાલિકા વિ. અમૃતબેન દેવશીભાઈ વાઢેર ના કેસમાં આ કોર્ટે પણ

નગરપાલિકાની અરજી ફગાવી દેતા, ઉપરોક્ત ચુકાદા પર વિચારણા કરી અને પેરા. ૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"૬. રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે અરજદાર-નગરપાલિકાએ પોતે તા. ૧૧.૧૦.૧૯૯૪ ના રોજ સામાવાળા-કામદારને નિમણૂક હુકમ જારી કર્યો છે, જે નિશાની ૧૨/૧ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે અને હવે અરજદાર-નગરપાલિકા પોતાની ભૂલનો લાભ લઈ શકે નહીં. તેથી, યોગેશભાઈ અંબાલાલ પટેલ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને, હાલની અરજી ફગાવી દેવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ ફગાવી દેવામાં આવે છે."

૧૯.૧ હાલની હકીકતોમાં પણ, અરજદારો સત્તામંડળ દ્વારા લેવા માટે પ્રયાસ કરાયેલ સમાન દાવો ઉપલબ્ધ નથી.

૨૦. જો કે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે આ અરજી મૂળભૂત રીતે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ છે, જો કે, જો તેને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી તરીકે ગણવાની હોય તો પણ, હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિ અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી અને ચૂકાદાઓની શ્રેણી દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને, કોઈ અલગ નિષ્કર્ષ લેવાનું શક્ય નથી

અને તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ અથવા અનુચ્છેદ ૨૨૬ ને ધ્યાનમાં લીધા વિના, આ કોર્ટ નીચે મુજબ વ્યક્ત કરાયેલ વલણ લેવા માટે મજબૂર છે.

૨૧. આ પ્રપોઝિશન માટે, કોર્ટ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય વિ. જોહરી મલ, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૩૮૦૦ માં અહેવાલ થયેલ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તાઓના ઉપયોગમાં ન્યાયિક સમીક્ષાના મુદ્દા પર કાયદાના નિર્દેશની મદદ લઈ રહી છે. સદર ચુકાદાના સંબંધિત અવલોકનો પેરા. ૩૦ માં છે જે વંચાય છે, આમ:

"૩૦. એ સુસ્થાપિત છે કે ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે કોર્ટ પોતે નિર્ણયની યોગ્યતા કરતા નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા સાથે વધુ સંબંધ ધરાવે છે. તેમ કરતી વખતે, વાદગ્રસ્ત નિર્ણયના રક્ષક દ્વારા અવારનવાર એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે જ્યારે હકીકતોના ગંભીર વિવાદિત પ્રશ્નો હોય ત્યારે કોર્ટ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે સક્ષમ નથી; જ્યારે ટ્રિબ્યુનલનો નિર્ણય અથવા હકીકત શોધનાર સંસ્થાનો નિર્ણય અથવા મધ્યસ્થનો નિર્ણય કાયદા દ્વારા અંતિમતા આપવામાં આવે છે જે આપેલ પરિસ્થિતિને સંચાલિત

કરે છે અથવા જે, પ્રવૃત્તિની પ્રકૃતિ દ્વારા નિર્ણય લેનારનો હકીકતો પરનો અભિપ્રાય આખરી હોય છે. પરંતુ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાની તપાસ અને સક્ષમતા કરતી વખતે આપેલ કેસની હકીકતોની મૂલવણી કરવી પણ અનિવાર્ય બની જાય છે નહિતર નિર્ણયને ગેરકાયદેસરતા, અવિવેકીયતા અથવા પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાના ગ્રાઉન્ડ્સ હેઠળ ચકાસી શકાતો નથી. ન્યાયિક સમીક્ષાની કોર્ટ હકીકતોના નિષ્કર્ષોની ક્યાં સુધી પુનઃ મૂલવણી કરી શકે છે તે ન્યાયિક સમીક્ષાના ગ્રાઉન્ડ પર આધાર રાખે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો કોઈ નિર્ણયને અવિવેકીય તરીકે પડકારવામાં આવે છે, તો કેસની હકીકતોનું પ્રથમ મૂલ્યાંકન કર્યા વિના અને સંભવિત નિષ્કર્ષ પર આવ્યા વિના અને પછી આપેલ કેસના વિશિષ્ટ સંદર્ભ સાથે કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કસોટીઓની કસોટી પર સત્તામંડળના નિર્ણયને ચકાસ્યા વિના નિર્ણય વિવેકીય છે કે અવિવેકીય છે તેવું નિષ્કર્ષ નોંધવું લગભગ અશક્ય બની જશે. આ સ્થિતિ ભારતીય વહીવટી કાયદામાં સુસ્થાપિત છે. તેથી, નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાની તપાસ કરવાની સીમિત હદ સુધી, નિર્ણય લેનાર દ્વારા હકીકતોના મૂલ્યાંકનની સમીક્ષા કરવા માટે કોર્ટ માટે હંમેશા ખુલ્લું છે."

૨૨. રેકૉર્ડ પર પ્રવર્તમાન ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને અને રેકૉર્ડ પરની તમામ સામગ્રી અને સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા ઉઠાવવામા આવેલી દલીલોનું વિશ્લેષણ કરીને અને આ કોર્ટ સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા વિવિધ ચૂકાદાઓ દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો અભિપ્રાય છે કે માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ પર સુરક્ષિત રીતે પહોંચી શકાય છે કે લેબર કોર્ટના વિદ્વવાન પ્રેસિડિંગ ઓફિસર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા એવોર્ડમાં ખલેલ પહોંચાડવી નહીં. જો અરજદારો દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણને સ્વીકારવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો તે ન્યાયની નિષ્ફળતા સિવાય કંઈ નહીં હોય અને તેમની તરફેણમાં કોઈપણ નિષ્કર્ષ ઉપર સંદર્ભિત ચૂકાદાઓની શ્રેણી દ્વારા નિર્ધારિત સુવિખ્યાત સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધંધન કરશે. તેથી, આ કોર્ટ પાસે અરજી ફગાવી દેવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી અને તે મુજબ, જો અત્યાર સુધી કાર્યરત હોય તો વચગાળાની રાહત રદ કરીને હાલની અરજી ફગાવી દેવામાં આવે છે. રૂલ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે.

વિપુલ

(એ.જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.